

Olli Mäenpää
13.10.2020

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 6/2020 vp)

Muutoksenhakukiello

2. lakiehdotuksen 15 luvun 2 §:ään ehdotetun muutoksenhakukiellon mukaan ”tutkintavanki ei saa vaatia oikaisua eikä valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee 5 luvun 3 a §:n 2 momentissa tarkoitettua maksukortin käytön valvontaa”. Ehdotettua muutoksenhakukielloa on paikallaan arvioida siltä kannalta, että jokaisella on oikeusturvaa määrittelevän perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Muutoksenhakukiellon kohteena on 5 luvun 3 a §:n 2 momentin nojalla tehty tapauskohtainen päätös, jonka mukaan valvonta kohdistetaan kaikkiin maksukortin käyttöä koskeviin tietoihin. Tällaisen erityistä valvontaa koskevan tapauskohtaisen päätöksen lakisääteisinä edellytyksinä on, että suoraan lakiin perustuvassa normaalivalvonnassa havaitaan tavanomaisesta maksuliikenteestä poikkeavia maksutapahtumia tai erityinen valvonta on muusta syystä tarpeen. Edellytyksenä on lisäksi, että valvonta on tarpeen rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Päätös voidaan tehdä enintään kuukauden määräajaksi kerrallaan.

Tällainen viranomaisen päätös oikeuttaisi erityistä valvontaa toteuttamalla puuttumaan rajoittavasti perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan. Päätöksen tekeminen perustuisi laissa säädettyihin oikeudellisiin edellytyksiin. Kysymys on viranomaisen päätöksestä, joka vaikuttaa perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sen kohteen (perus)oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Päätöksen tekeminen on sidottu edellytyksiin, joita on pidettävä asian ratkaisun laillisuusedellytyksinä (PeVL 46/2002 vp, PeVL 51/2010 vp ja PeVL 32/2012 vp). Päätöksen tekeminen ei ehdotuksen mukaan perustu tarkoituksenmukaisuusharkintaan.

Päätösvallan käyttö sisältää julkisen vallan käyttöä, jolla puututaan perusoikeutena suojattuun oikeuteen. Oikeus saattaa tällaisen vallankäytön lainmukaisuus tuomioistuimen arvioitavaksi kuuluu oikeusvaltion perusteisiin. Tutkintavankeus ei sellaisenaan muodosta perustetta poiketa tästä peruslähtökohdasta. Ehdotettu muutoksenhakukiello on esitetty näkökohdat huomioon ottaen ongelmallinen perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeusturvan kannalta, ja se on perusteltua poistaa

lakiehdotuksesta. Tästä aiheutuva määritelmällinen muutos on samalla johdonmukaista tehdä tutkintavankeuslain 15 luvun 1 §:ään.

Muutoksenhakukiellon poistaminen merkitsee, että kyseistä päätöstä koskeva muutoksenhaku määräytyy tutkintavankeuslain 15 luvun 3 §:n mukaan soveltaen vankeuslain 20 luvun 3-9 §:n säännöksiä. Tämä tarkoittaa muun muassa, että muutoksenhaku ei yleensä estä tai keskeytä päätöksen täytäntöönpanoa (VankeusL 20:7). Koska päätös tehdään enintään kuukaudeksi kerrallaan, erityinen valvonta on siksi yleensä mahdollista toteuttaa sitä koskevan päätöksen mukaisesti, ellei päätöksen täytäntöönpanoa erikseen kielletä. Valitusta käsitellessään hallinto-oikeus on päätösvaltainen yksijäsenisenä (VankeusL 20:5), mikä jouduttaa valituksen käsittelyä. Valitus voi perustua vain laillisuusperusteeseen.